Єфіменко В.І., Гончар М.В., Синиця О.О.

Оптимізація структури кредитного потенціалу банківської системи України

Узагальнені існуючі підходи щодо формування кредитного потенціалу вітчизняних банківських установ, визначені фактори які формують ефективність управління дохідністю та ліквідністю, обґрунтовані пропозиції по вдосконаленню процесів управління залученими та розміщеними коштами клієнтів банку.

The existing approaches to the formation of credit potential domestic banking institutions identified factors that shape performance management profitability and liquidity, reasonable proposals to improve the management processes involved and placed funds clients.

Ключові слова: *потенціал, ресурси, кредитний потенціал, кошти, ефективність, ліквідність, оборотність, формування, оптимізація, кредити, інвестиції, облік, нормування, аналіз, управління.*

Вступ. У сучасних умовах розвиток української економіки відкриває новий етап і у розвитку кредитної справи і потребує зміни системи управління кредитними ресурсами. Впродовж багатьох років проблеми формування кредитних ресурсів у банківській системі залишаються актуальними. При формуванні та використанні кредитного потенціалу банку важливе значення має його структуризація, встановлення та оптимізація зв'язків між окремими елементами.

Зазначені проблеми є особливо актуальними в умовах кризового та посткризового стану економіки. Їх успішне вирішення формує можливість оцінити складові потенціалу, необхідні для контролю за раціональністю його використання, виявлення резервів і можливостей, які є важливими. Крім того, як зазначають науковці, важливим в умовах транзитивної економіки є формування у банківських установах дієвого механізму для реалізації ними кредитних відносин, за допомогою якого банки забезпечуватимуть достатньою кількістю ресурсів своїх клієнтів за мінімальною ціною [1, с.26].

Єфіменко В.І., Гончар М.В., Синиця О.О., ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана», м. Київ

Постановка завдання. Проблема формування ресурсної бази, управління ліквідністю і доходністю банківської установи знайшли своє відображення у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: Бланка І. О., Васюренка О. В., Коцовської Р.Р., Лаврушина О. І., Мороза О. М., Ревенко Н. Г., Роуза П. С., Харевича А.С., Федосік І. М. У розробку питання нарощування кредитного потенціалу вагомий внесок зробили російські вчені Бєлоцерковський В. І., Корнєєв М. В., Рикова І. Н., Фисенко Н. В. та ін.

Разом з тим дослідження і вдосконалення процесу управління залученими та розміщеними коштами клієнтів банку значною мірою сприятиме подальшому вирішенню проблем, пов'язаних з визначенням особливостей кредитного потенціалу банку, аналізом рушійних чинників впливу на його формування і оптимізацію та ін.

Результати. На сьогодні в економічній літературі широко використовується поняття "кредитний потенціал банку", проте, суть даного поняття трактується неоднозначно. Багато науковців займаються визначенням та уточненням даного поняття. Хотілось би виділити праці М. В. Корнєєва. Він визначає кредитний потенціал банку як "максимально можливий обсяг власних та залучених коштів, які комерційний банк може ефективно розмістити в позичкову заборгованість" [2, с.8]. Однак, на нашу думку, таке трактування недостатньо розкриває всі аспекти кредитного потенціалу. Так, у зазначеному визначенні відсутній такий важливий показник, як ліквідність банку. Банківська установа, яка має достатній рівень ліквідності, в змозі повертати вкладникам кошти вчасно по закінченні договору й достроково, задовольняти попит клієнтів на грошові кошти (наприклад, кредитні угоди, кредитні лінії, овердрафтне кредитування), відповідати за майбутніми зобов'язаннями (гарантіями, дорученнями) та інше. Загальний резерв ліквідності банківської установи залежить від норми обов'язкового резерву, який встановлюється Національним банком України. Банки спрямовують свою діяльність на створення мінімального резерву ліквідності та забезпечують максимальний кредитний потенціал за рахунок своєї надійності, ліквідності та прибутковості.

Інші вчені – О. І. Лаврушин, Є. П. Жарковська, Г. С. Панова – дотримуються думки, що кредитний потенціал можна визначити як різницю між загальним розміром мобілізованих банком коштів за мінусом резерву ліквідності [4, 5, 6]. Дане визначення не повністю розкриває потенції системи та окремі види ресурсів. Тому необхідно характеризувати систему не тільки з

огляду на залучені (мобілізовані) кошти, а й їх ефективне розміщення. Тобто кредитний потенціал насамперед визначає кількісні межі кредитної політики банку (ліміти, контрольні цифри кредитування), таким чином обмежує можливість банку проводити кредитні операції.

Ряд вчених-економістів, зокрема І. Н. Рикова, К. Р. Тагирбеков, Н. В. Фисенко, розглядають кредитний потенціал з одного боку як сукупність грошових коштів, якими володіє кредитна установа, а з іншого, як нематеріальні активи, якими він володіє. Такий підхід не враховує економічні межі використання мобілізованих банківських коштів для надання активних операцій. Мобілізація і концентрація вільних грошових коштів є пріоритетною функцією у діяльності банку [7, 8, 9, 10]. Крім того, слід врахувати, що залучення коштів для банку – це не тільки готівкові кошти, а й нематеріальні активи банку (кваліфікаційний персонал, інформаційні технології тощо).

В енциклопедії банківської справи і фінансів під редакцією Ч. Дж. Вулфела зазначено, що кредитний потенціал банку – "це кредитні або інвестиційні можливості банку, які вимірюються його надлишковими резервами, тобто резервами, що перевищують за об'ємом вказані законом резервні вимоги, які створюють основу для розширення розмірів позик і інвестицій" [10]. У цьому визначенні підкреслюються інвестиційні ресурси банку як важлива складова кредитного потенціалу. У той же час автори зовсім не приділяють увагу процесу залучення коштів.

Таким чином, проаналізувавши різні публікації, присвячені визначенню поняття "кредитний потенціал", можна виділити наступні підходи до розуміння сутності кредитного потенціалу:

1. Кредитний потенціал – це максимально можливий обсяг власних та залучених коштів, які комерційний банк може ефективно розмістити в позичкову заборгованість.

2. Кредитний потенціал – це різниця між загальним розміром мобілізованих банком коштів за мінусом резерву ліквідності.

3. Кредитний потенціал – це сукупність грошових коштів та нематеріальних активів, якими володіє кредитна установа.

4. Кредитний потенціал – це кредитні або інвестиційні можливості банку, які вимірюються його надлишковими резервами, тобто резервами, що перевищують за об'ємом вказані законом резервні вимоги, які створюють основу для розширення розмірів позик і інвестицій.

На нашу думку, дослідження сутності та змісту поняття “кредитний потенціал” на підставі узагальнення різноманітних поглядів, дозволяє зробити висновок про те, що у сучасних умовах під даним поняттям слід розуміти максимально можливий обсяг власних та залучених коштів банку (з урахуванням нематеріальних активів), який банківська установа може ефективно розмістити у заборгованість на принципах банківського кредитування та інвестування, відкоригований на резерв ліквідності відповідно до законодавчих актів.

Аналізуючи підходи щодо визначення структури кредитного потенціалу банківської системи, погоджуємось із думкою Маслової А.Ю., що її слід представити як взаємопов’язану складну систему, вплив на яку чинять фактори внутрішнього та зовнішнього середовища [11, с.92]. Узагальнено, в сучасних умовах розвитку до кредитного потенціалу слід включати такі складові: власні, залучені, запозичені кошти банку, нематеріальні активи, які банки можуть ефективно розмістити у заборгованість, відкориговані на резерв ліквідності. Варто також врахувати, перспективні можливості банку, що сприятиме в майбутньому розширенню кредитної діяльності банку та підвищенню її ефективності. Також погоджуємось із визначенням А.С. Харевича головних умов формування кредитного потенціалу банку: «по-перше, завдяки акумулюванню й використанню у вигляді кредитів та інвестицій максимально можливого обсягу грошових коштів на максимально можливий строк; по-друге, за умови гарантування нормального розміру ліквідності та прибутку банків; по-третє, при забезпеченні стійкого довгострокового економічного зростання економіки» [12].

Однак, вважаємо, що крім того, в процесі вивчення окремих елементів формування банківських ресурсів важливі не лише обсяги, структура і тенденції змін, а також потенціал їх розвитку в майбутньому. Тому, для управління кредитною діяльністю банку та проведення її адекватної оцінки слід вивчити не лише його наявні ресурси, але і всі потенційні можливості. Для цього в практиці управління необхідно використовувати систему взаємозв’язаних складових кредитного потенціалу банку, яка дозволить виявити наявні можливості не тільки для збільшення доходів банків, але і для покращання якості кредитних послуг, що надаються, та сприятиме формуванню і вдосконаленню ринкової інфраструктури. Крім того, перспективним та

корисним напрямком дослідження, на нашу думку, може бути спроба оцінки синергетичного ефекту від взаємодії окремих елементів кредитного потенціалу.

Висновки. Узагальнюючи, слід зазначити, що збалансовано сформований та достовірно оцінений кредитний потенціал, із врахуванням взаємозв'язків та взаємодії окремих елементів дозволить банківським установам формувати нові сфери діяльності, ефективно розвиватися, та забезпечить стабільність і ефективність банківської системи країни в цілому.

Література

1. Банковское дело / под ред. Лаврушина. – М. : КноРус, 2007. – 768 с.
2. Корнеев М. В. Управление кредитным потенциалом коммерческого банка : автореф. дис. … канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / М. В. Корнеев. – Тула, 2004. – 20, [1] с.
3. Васюренко О. Ресурсний потенціал комерційного банку / Олег Васюренко, Ірина Федосік // Банківська справа. – 2002. – № 1(143). – С. 58–64.
4. Жарковская Е. П. Банковское дело : курс лекцій / Е. П. Жарковская, И.О. Арендс. – [2-е изд.]. – М. : Омега-Л., 2004. – 400 с.
5. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка / Г. С. Панова. – М. : ИКЦ "ДИС", 1997. – 464 с.
6. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика / В.Д. Лагутін. – К. : Т-В "Знання", КОО, 2002. – 215, [1] с.
7. Основы банковской деятельности (Банковское дело) / под ред. К. Р. Тагирбекова. – М. : ИНФРА-М, Изд-во "Весь мир", 2003. – 717, [1] с.
8. Рыкова И. Н. Кредитный потенциал коммерческого банка, его роль в деятельности банка и методология оценки / И. Н. Рыкова, Н. В. Фисенко // Финансы и кредит. – 2005. – №25 (193). – С. 10 –20.
9. Рыкова И. Н. Оценка эффективности использования кредитного потенциала в банковском секторе / И. Н. Рыкова, Н. В. Фисенко // Финансы и кредит. – 2006. – № 33 (237). – С. 2–7.
10. Вулфел Ч. Дж. Энциклопедия банковского дела и финансов / Ч. Дж. Вулфел ; пер. с англ. Б. Е. Манзерова, А. Ю. Другова, Б. Б. Рубцова и др. – Самара : Изд. Дом "Федоров" , 2000. – 1584 с.
11. Маслова А.Ю. Оцінка складових кредитного потенціалу банку / А.Ю.Маслова // Наука й економіка. - 2009. - № 4 (16), Т. 1. – С. 89 – 94.

12. Харевич А.С. Чинники формування кредитного потенціалу банківської системи України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20111222/7_harevich.php